

Μακεδονικά

Τόμ. 1

Νικολάου Πατριάρχου ομιλία εις την άλωσιν της
Θεσσαλονίκης

Γιάννης Τσάρας

doi: [10.12681/makedonika.9128](https://doi.org/10.12681/makedonika.9128)

Copyright © 2016, Γιάννης Τσάρας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσάρας Γ. (2017). Νικολάου Πατριάρχου ομιλία εις την άλωσιν της Θεσσαλονίκης. *Μακεδονικά*, 1, 236–246.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.9128>

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1. **Γενικά.** Πολλές και πολύτιμες είναι οἱ ἱστορικὲς μονογραφίες κι' οἱ μελέτες, ποὺ μᾶς ἔχουνε χαρίσει ἕως τώρα σοφοὶ ἐρευνητὲς γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Ὅμως ὀλοκληρωμένη δὲ θὰ μπορέσουμε ποτὲ νὰ δώσουμε τὴν ἱστορίαν της, ἂν δὲν προσπαθῆσουμε νὰ συγκεντρώσουμε καὶ νὰ ἐκδώσουμε πρῶτα ὅλα τὰ κείμενα, ποὺ μιλοῦνε γι' αὐτή. Ἐνα αἴτημα σπουδαιότατο ὄχι μονάχα γιὰ τὸν ἱστορικὸ τὸ δικό της, μὰ καὶ γιὰ τὸν ἱστορικὸ δάκερον τοῦ Βυζαντίου. Γιατὶ « σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες τῆς ἱστορίας της ἡ Θεσσαλονίκη κράτησε μέσα στὸ Βυζαντινὸ κράτος μιὰν ἐξαιρετικὴ θέση: μεγάλη ἐμπορικὴ πόλη, πυκνοκατοικημένη, πλούσια κι εὐτυχημένη, ἐπίκαιρο πολεμικὸ σημεῖο καὶ λεωφόρος τῆς Μακεδονίας, ἡ πόλη τοῦ Ἀϊ-Δημητρου φαινότανε ἀληθινὰ σὰν δευτέρη πρωτεύουσα τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὅλα τὰ γεγονότα, ποὺ συνταράξανε τὴ βαλκανικὴ χερσόνησο, ὅλες οἱ ἐκδήλωσες οἱ πολιτικὲς, οἱ θρησκευτικὲς ἢ κοινωνικὲς, ποὺ τραντάξανε τὸν κόσμον τοῦ Βυζαντίου, ἔχουνε βρεῖ ἔδῳ ἕναν ἀντίλαλο ἠχηρὸ καί, στὴν ἱστορία τῆς τέχνης, τὰ ρεύματα, ποὺ τὴν κάνανε περήφανη, ἀξίζει νὰ μποῦνε πλαίϊ σ' ἐκεῖνα, ποὺ κάνανε περήφανη καὶ τὴν Πόλη ». ¹⁾

Κι ὅμως ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία μᾶς εἶναι ἀπὸ κάποιες ἄποψες, ἂν ὄχι ὀλότελ' ἄγνωστη, τουλάχιστον ὄχι καὶ ξεκαθαρισμένη. Ἐνα πλῆθος κείμενα κι ἔγγραφα, ποὺ θὰ μᾶς φωτίζανε ὄχι μονάχα πολλὰ προβλήματα τῆς ἱστορίας τῆς Θεσσαλονίκης, μὰ θὰ μᾶς βοηθοῦσανε νὰ πλαταίνουμε καὶ τοὺς ὀρίζοντες τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου, περιμένουνε ἀκόμα τὸν ἐρευνητὴ, ποὺ θὰ τ' ἀνασύρει ἀπὸ τὶς διάφορες βιβλιοθηκὲς καὶ τ' ἀρχεῖα. Φτάνει ν' ἀναφέρω πὼς ὁ Tafrafi, στὰ τόσον ἀξιόλογα ἔργα του γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, μεταχειρίστηκε ἕνα ἐλάχιστο μέρος ἀπ' αὐτά. ²⁾

Τὸ μόνον παρήγορο εἶναι πὼς τώρα τελευταία τὰ διάφορα « Χρονικά », τὰ « Ἀρχεῖα » κι οἱ « Ἐπετηρίδες » ἀρχίσανε κιόλας νὰ δημοσιεύουνε πολὺ

1. CH. DIEHL, στὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου τοῦ O. TAFRALI, *Thessalonique au quatorzième siècle*, Paris 1913.

2. Κι αὐτὸ δὲν εἶναι μονάχα γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Βυζαντίου· σὲ πολὺ μεγαλύτερο βαθμὸ πρέπει νὰ τὸ πεῖ κανεὶς γιὰ τὴν ἱστορία μας τῆ νεώτερη.

ἀπ' τὸ ἀνέκδοτο αὐτὸ ὑλικό· ὅμως χωρὶς συστηματικὴ προσπάθεια στὴν ἔρευνά μας θ' ἀργήσει πολὺ νὰ πάρει κάποιον τέλος ἢ δουλειὰ αὐτή.

Ἔτσι, ἐνῶ γιὰ τὶς ἄλλες χῶρες τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἄς εἶναι ἀκόμα κι ἀσυστηματοποίητα, κάτι ἔχει γίνει ἴσαμε σήμερα, τὸ πρᾶμα εἶναι ἀπελπιστικὸ γιὰ τὴ Μακεδονία. Γι' αὐτὴ μόλις τώρα ἄρχισε νὰ γίνεται μιὰ συστηματικὴ προσπάθεια μὲ τὴν εὐσυνείδητη κι ὑποδειγματικὴν ἐργασία τοῦ καθηγητοῦ τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης κ. Ἰ. Α. Σιγάλα « Ἀρχεῖα καὶ Βιβλιοθήκαι Δυτικῆς Μακεδονίας », Θεσσαλονίκη 1939, ποὺ εἶναι μιὰ « Προεργασία », ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ ἴδιος καὶ δείχνει πῶς πρέπει νὰ ἐρευνήσουμε τὰ ἀρχεῖα καὶ τὶς βιβλιοθηκῆς τῆς Μακεδονίας ἢ πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ μαζέψουμε ὅ,τι ἄλλο ὑλικὸ ὑπάρχει. Οἱ « σοφοὶ κόποι »¹⁾ τοῦ κ. Ἰ. Α. Σιγάλα φαίνεται πῶς βρήκανε δυνατόν ἀντίχτυπο κι οἱ ἀνησυχίες τῶν νέων θὰ δώσουνε τὴ θετικὴ τους ἐκδήλωση μὲ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ περιοδικοῦ τῆς « Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν » καὶ τοῦ παραρτήματός του τῆς « Μακεδονικῆς Βιβλιοθήκης », ποὺ θὰ ἔχει ξεχωριστὲς ἐργασίες γιὰ ζητήματα Μακεδονικά.

Σὲ μιὰ τέτοιαν ἔρευνα ὅμως, ποὺ στὴν οὐσία μόλις βρίσκεται στὴν ἀρχὴ της, εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσουμε περισσότερη προσοχή, ἂν θέλουμε νὰ φτάσουμε κάποτε σὲ συνθετικὲς ἐργασίες, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις, ποὺ βάζει ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη.

Ἀπὸ μιὰ τέτοιαν ἀνάγκην ἴσα-ἴσα ξεφύτρωσε κι ἡ ἰδέα νὰ συγκεντρώσει καὶ νὰ ἐκδώσει κανεὶς ὅλα τὰ κείμενα, ποὺ μιλοῦνε γιὰ τὴ Θεσσαλονικὴ· κι αὐτοῦ ἔχει τὴν ἀρχὴ της κι ἡ παρακάτω ἐκδοσὴ ἐνὸς μικροῦ ἀνέκδοτου κειμένου τοῦ Νικολάου Μυστικοῦ, καθὼς καὶ τοῦ Ἀναγνώστη καὶ τοῦ Καμενιάτη, ποὺ θ' ἀκολουθήσουνε σὲ λίγο καὶ ποὺ ἔχουνε θέμα τους κι αὐτὰ τὴν ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὡστόσο χωριστῶ μεγάλην εὐγνωμοσύνη στὸ σεβαστό μου καθηγητὴ κ. Ἰ. Α. Σιγάλα, ποὺ, σ' ὄλην αὐτὴ μου τὴν προσπάθεια, μὲ ὠδήγησε μὲ καλωσύνη καὶ μὲ ὑπομονή.

2. **Ἡ Παράδοσις τοῦ κειμένου.** Ἡ Ὅμιλία τοῦ « Πατριάρχου Νικολάου εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης », ποὺ τὴν εἶπε « ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μετὰ τὴν Ἐῖσοδον »²⁾ βρίσκεται σ' ἓνα μονάχα κώδικα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ μὲ ἀριθμ. κώδ. ἑλλην. 172 καὶ πιάνει τὰ

1. Κ. Δ. ΔΗΜΑΡΑ, Ἐφημ. « Ἐλεύθερον Βῆμα » Ἀθην. ἀρ. 7123, 30 Ὀκτ. 1939.

2. Δὲ χωράει διόλου ἀμφιβολία, πῶς τὴν Ὅμιλία τούτη τὴν εἶπε ὁ Πατριάρχης Νικόλαος Α' ὁ Μυστικός. Παρεχτός ἀπ' τὴ χρονολογία τοῦ 904, ποὺ ἦτανε Πατριάρχης ὁ Μυστικός, καθὼς θὰ ἰδεῖ κανεὶς λίγο πιά κάτω, αὐτὸ φαίνεται καλύτερα καὶ μέσ' ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ κείμενο.

φύλλα 71-96. Τὸ κείμενο αὐτὸ τὸ ξέρω ἀπὸ φωτογραφίες. Εἶναι γραμμένο σὲ δυὸ στήλες καὶ σὲ μικρογράμματη γραφή. Σὲ μερικά μέρη τὸ χ)φο εἶναι καταστραμμένο ἀπὸ ὑγρασία καὶ γι αὐτὸ δυσκολοδιάβαστο. Αὐτὸς πού τὸ ἔγραψε, φαίνεται πολὺ ἀπρόσεχτος καὶ κάνει πολλὰ ὀρθογραφικὰ κι ἄλλα σφάλματα. Ὁ κείμενο πρέπει νὰ εἶναι γραμμένο τὸ δέκατο πέμπτο ἢ στις ἀρχὲς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνα.

Ἰσαμε σήμερα δὲν ἔχει ἐκδώσει ἀκόμα κανεὶς τὴν ὁμιλίαν αὐτή. Μονάχα ὁ Α. Μαΐ δημοσίεψε ἓνα μικρὸ κομματάκι στὸν πρόλ. τοῦ *Spicilegium Romanum*, τόμ. 10, Romae 1844, σελ. XXVI. *) Τὸ κομματάκι αὐτὸ ξαναδημοσίεψε τὸ 1889 ὁ Σακκελίωv στὸ « Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας », τόμ. 3, σελ. 109. *)

Οἱ ἄλλοι, ὅσοι καταγίνανε μὲ τὴ συγγραφικὴ παραγωγή τοῦ Μυστικοῦ, τὴ θυμούνται κι αὐτή, ὅμως κανεὶς δὲν τὴνε πρόσεξε, ὅσο θάπρεπε.

3. **Ὁ Πατριάρχης Νικόλαος.** Ὁ Πατριάρχης Νικόλαος Α΄ *) ὁ Μυστικός (852-925) κατάγεται ἴσως ἀπ' τὴν κάτω Ἰταλία κι εἶναι συγγενῆς τοῦ Πατριάρχου Φωτίου. Τὸν λένε Μυστικὸ ἀπ' τὸ ἀξίωμα, πού εἶχε στὴν Αὐλὴ τοῦ Αὐτοκράτορα Λέοντα τοῦ Ἐκτου, πρὶν γίνει Πατριάρχης. *)

Ὁλόκληρη τὴ δράση τοῦ Μυστικοῦ τὴ χωρίζουμε σὲ δυὸ περιόδους, πού ἀντιστοιχοῦνε κιόλας στις δυὸ περιόδους, πού ἔκαμε Πατριάρχης.

Τὴν πρώτη (901-907) τὴ σκεπάζει ἡ πολεμικὴ του ἐναντία στὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν Ἐκτο, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶχε παντρευτῆ γιὰ τέταρτη φορὰ.

Γόνιμη ὅμως δράση δείχνει ὁ Μυστικός στὴ δεύτερη περίοδο, πού γίνεται Πατριάρχης (912-925) καὶ πὺ πολὺ ἀπ' τὸν καιρὸ, πού ἀρχίζει νὰ προστατεύει τὸν ἀνήλικο γιὸ τοῦ Λέοντα, Κωνσταντῖνο τὸν Ἐβ' ὄμο τὸν Πορφυρογέννητο. Ὁ ρόλος, πού παίζει τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Μυστικός στὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Αὐτοκρατορίας εἶναι ἀποφασιστικὸς κι ἡ ὑπηρεσία, πού προσφέρει στὸ κράτος, ρυθμίζοντας τὶς σχέσεις του μὲ τοὺς Βούργαρους, μὲ τὸ Βατικανὸ καὶ μὲ τοὺς Ἀραβες τῆς Κρήτης, σημαντικώτατη. Γι αὐτὸ καὶ

1. Γράφει π. χ. *οὐτω, ὁπότε, ἄμα, ἥλιος, πείραν, ἡ ἁμαρτία, πολάκις, ἀ-λλά, δοιμείαις, ἦλον* κλπ.

2. Τὸ βιβλίον αὐτὸ μού ἦτανε δυσκολοεύρετο. Τὴν παραπομπὴ τὴν παίρνω ἀπὸ τὸν Κ. ΚΡΟΥΜΒΑΧΕΡ, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, Μετάφραση Γ. Σωτηριάδου, τόμ. Α΄, Ἐν Ἀθήναις 1893, σελ. 336.

3. Ἰ. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝΟΣ, Νικολάου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀμηναν τῆς Κρήτης. Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τόμ. Γ΄, Ἐν Ἀθήναις 1889, σελ. 109.

4. Μ. ΓΕΛΕΩΝ, Πατριαρχικοὶ Πίνακες.

5. ΛΕΟΝΤΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ, Χρονογραφία, Ἐκδ. Βόννης, σελ. 273, στ. 25: « μυστικός ὢν τοῦ βασιλέως ».

καθὼς φέρνει κανεὶς στὸ νοῦ του τῆς Πόλης τοὺς Πατριάρχες, ποὺ ἡ σκέψη τους πετοῦσε καὶ πέρα ἀπ' τὴν περιοχὴ τῆς θρησκείας καὶ τὸ μάτι τους μπορούσε νὰ τραβήξει βαθύτερα στὴν οὐσία καὶ στὴ σύσταση τῆς πολιτείας, στοὺς νόμους, ποὺ τὴν ὀρίζουνε, καθὼς καὶ στὸ δρόμο, ποὺ ἀπὸ κάποιαν ἀναγκαιότητα μπορεῖ νὰ πάρει αὐτὴ, θὰ ἰδεῖ πὼς ὁ Μυστικὸς εἶναι μυαλὸ μὲ δυναμικὴ προοπτικὴ.¹⁾

Ἄν καὶ ἡ Ὅμιλία τούτη δὲ σηκώνει καὶ πολλὰ πράματα, εἶναι ἀνάγκη ὥστοςο νὰ θυμηθοῦμ' ἐδῶ καὶ τὴ συγγραφικὴ δράση τοῦ Μυστικοῦ. Μεγάλῃ αὐτὴ δὲν εἶναι. Ὁ ἴδιος οὔτε συγγραφέας ἐπαγγελματίας εἶναι, μὰ οὔτε καὶ ἀπ' τὸ νοῦ του θὰ πέρασε ποτὲ κὼς ὅ,τι γράφει πρέπει νὰ ἔχει τὸ σκοπὸ καὶ τὴ μορφή τοῦ συγγράμματος, ἑνὸς ὁποιοῦδήποτε συγγράμματος. Ὁ Μυστικὸς ἔδρασε καὶ μίλησε πολὺ, μὰ ἔγραψε λίγο. Γι' αὐτὸ καὶ ὅ,τι μᾶς ἔχει ἀφήσει, τὸ γράφει ἀπ' ἀφορμὲς τῆς στιγμῆς. Κι οἱ ἀφορμὲς, ποὺ τὸν φέρνανε στὴν ἀνάγκην αὐτὴ, εἶναι πλῆθος. Πρέπει νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ πρόσωπα ἐκκλησιαστικὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα, πολιτικά, στρατιωτικά, μὲ ἰδιῶτες. Μ' ὅλην αὐτὴ τὴ λιτανεία τῶν φίλων καὶ τῶν γνωστῶν ἢ καὶ ἀγνωστῶν ὁ Μυστικὸς συχνὰ - πυκνὰ χρειάζεται ν' ἀνταλλάξῃ σκέψεις, νὰ συζητάει, νὰ συνεννοεῖται. Κι ἄλλες φορὲς πάλι θέλει νὰ συμβουλέψῃ, νὰ ἐξηγήσῃ, νὰ ὀδηγήσῃ. Νὰ γιατί γράφει. Ἄν τώρα τὰ γράμματά του, ποὺ ἔχουμε σήμερον στὰ χέρια μας, εἶναι μονάχα 163, οἱ πραγματεῖες του λίγες καὶ μιὰ ἡ Ὅμιλία του,²⁾ αὐτὸ εἶναι ζήτημα χρόνου καὶ προσώπων.

Ὅμως αὐτὰ τὰ γράμματά του τὰ ἀπλά, ποὺ τὰ γράφει ὁ Μυστικὸς σὲ διάφορες εὐκαιρίες, ἐπειδὴ ἔχουνε σκοπὸ μιὰ φιλικὴν ἀνακοίνωση καὶ ὄχι μιὰν ἱστορικὴν ἐκθεση, εἶναι γιομαῖτα εὐλικρίνεια καὶ μαρτυρίες μὲ ἀτράνταχτην ἱστορικὴν ἀξία καὶ μᾶς δίνουνε πληροφορίες πολύτιμες γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ τὴν πολιτικὴν ἱστορία στὰ χρόνια του.

4. Ἡ Ὅμιλία καὶ τὸ περιεχόμενό της. Μὰ γιὰ τὴν ὥρα μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ Ὅμιλία του γιὰ τὴν ἄλωση τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἶναι πολὺ φυσικὸ, καθὼς θὰ διαβάσει κανεὶς τὸν τίτλο τῆς Ὅμιλίας, νὰ υποθέσῃ πὼς ὁ Μυστικὸς μᾶς μιλάει ἐδῶ γιὰ τὸ ἱστορικὸ γεγονός τοῦ 904, γιὰ τὴν ἄλωση δηλαδὴ τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἔχουνε κάμει στὶς 31 Ἰουλίου τοῦ 904 οἱ φοβεροὶ Σαρακηνοὶ κουρσάροι τῆς Κρήτης μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἕλληνα ἐξωμότη Λέοντα τὸν Τριπολίτη.

Ἄλλὰ τὴν ἄλωσην αὐτὴ μᾶς τὴ διηγίεται πολὺ παραστατικὰ μ' ὅλες της τὶς δραματικὲς λεπτομέρειες ὁ Θεσσαλονικὸς ἱστορικὸς Ἰωάννης Καμε-

1. Τὸ « γιατί » θὰ τὸ βρεῖ κανεὶς στὰ εἰσαγωγικά τοῦ Ἰ. Καμενιάτη.

2. Γιὰ τὰ ἔργα τοῦ Μυστικοῦ δεῖς τὴ Βιβλιογραφία στὸ τέλος αὐτῆς ἐδῶ τῆς εἰσαγωγῆς.

νιάτης, πού είναι κι ὁ ἴδιος θῦμα της καὶ μαζί μὲ τὸ δικό της ζεῖ καὶ τὸ δικό του τὸ δραῆμα τοῦ σκλάβου καὶ τοῦ δούλου στὴν Κρήτη πρῶτα κι ὕστερα στὴ Συρία.

Ὁ Μυστικός ὁμως δὲ στηρίζεται καθόλου στοῦ Καμενιάτη τὴ διήγηση. Μιὰ σύγκριση φτάνει νὰ τὸ δείξει αὐτό. Κι ἄς ἀφήσει κανεῖς, πού ὑπάρχει καὶ χρονικὴ διαφορὰ στοῦ Καμενιάτη τὴν Ἱστορία καὶ στοῦ Μυστικοῦ τὴν Ὀμιλία, μὰ ὑπάρχει καὶ στὸ σκοπό.

Ὁ Καμενιάτης διηγίεται ὅλα κατὰ πῶς τὰ θυμᾶται ὕστερ' ἀπὸ χρόνια, καὶ τὰ γράφει, ἔτσι γιὰ νὰ τὰ διαβάσουνε οἱ κατοπινοί, μιὰ καὶ δὲν ἤμαστε ὑποχρεωμένεσι νὰ πιστέψουμε πῶς γράφει τάχα γιὰ χατήρι τοῦ Γρηγορίου Καππαδοκίας, καθὼς μᾶς λέει ὁ ἴδιος στὸν πρόλογό του. Μ' ἄλλα λόγια ὁ Καμενιάτης γράφει ἱστορία.

Ὁ Μυστικός ὁμως ἔχει ἄλλο σκοπό. Γι αὐτὸ καὶ δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἐξάρτηση τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ὁ Μυστικός ἀπ' τῆς Θεσσαλονίκης τὴν ἄλωση μονάχα τὴν ἱστορικὴ βάση παίρνει. « Ὁμοῦς τύραννος, λέει, κρατᾶει στὰ χέρια του τὴ δυστυχισμένη Θεσσαλονίκη καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ ὑποφέρνει κάθε εἶδος προσβολή. Ἐξευτελίζει καὶ σφάζει ἄντρες καὶ γυναῖκες, προσβάλλει παρθένες ἀφιερωμένες στὸ Χριστό, ταπεινώνει παπάδες καὶ καλογέρους καὶ τοὺς κάνει σκλάβους, μολύνει τὰ Ἱερά λείψανα τῶν ἁγίων. Κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ διώξει τὴ συμφορὰ.

Ὁ προστάτης τῆς Θεσσαλονίκης Αἰ - Δημήτρης, ὁ ἀνίκητος σύμμαχος της, πού μονάχος του κυνήγησε κι ἔδιωξε τόσες φορὲς χιλιάδες ὄχτρούς, ἄφησε τώρα τὴν ἀγαπημένη του πόλη στὴ λύσσα τύραννου σκληρότατου.

Δὲ δείχνει αὐτὸ τὴ μεγάλη του ἀδιαφορία γιὰ μᾶς; Πάει, δὲν ἤμαστε πιὰ ὁ διαλεχτὸς κι ἀγαπημένος λαὸς τοῦ Θεοῦ, γιὰτὶ πληθαίνανε οἱ ἁμαρτίες μας. Τὴ λευτεριά, πού μᾶς χάρισε ὁ Χριστὸς μὲ τόσα βάσανα καὶ μὲ τόσες λύπες, τὴν περιφρονήσαμε κι ἀντὶς γι' ἀγάπη τοῦ δείξαμε κακία.

Ὅλοι γίναμε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας κι ἀκράτητη ἔπεσε κατακέφαλά μας τοῦ Θεοῦ ἡ ὀργή. Καὶ τὸ χειρότερο, δὲ βρίσκεται οὐτ' ἕνας ἀληθινὸς χριστιανός, πού μὲ τὴ δέησή του νὰ μπορεῖ νὰ καταπραῖνει τὴν ὀργὴ αὐτή. Γι αὐτὸ κι οἱ προσευχῆς μας σκορπίζονται στὸν ἀέρα, χωρὶς νὰ φτάνουνε στὸν προορισμό τους.

Ἄλλ' ἄς ἔρθουμε στὰ σινγκαλά μας, ἀδέρφια μου, κι ἄς τινάξουμε μ' ὅλη μας τὴ δύναμη τῆς ἁμαρτίας τὸ ζυγὸ ἀπὸ πάνω μας, γιὰ νὰ μὴ πάθουμε κι ἄλλες χειρότερες συμφορὲς, μὰ νὰ καταξιωθοῦμε τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τώρα καὶ πάντα καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων ».

Καθὼς βλέπει κανεὶς δηλαδὴ τὸ ἱστορικὸ γεγονός εἶναι γιὰ τὸ Μυστικόν, σὰ νὰ λέμε, ὁ καμβᾶς, ποῦ ἐπάνω του πλαισιώνει καὶ κεντάει ὁ « ἐξαίρετος »¹⁾ αὐτὸς ἱεράρχης μιὰ συνέχειαν ἀπὸ ὀμιλίας του, ποῦ εἶχε κάμει ἀπὸ καιρὸ στοὺς χριστιανούς τῆς Πόλης γιὰ τὸ « αἴτιον τοῦ μὴ τῆς θείας ἀπολαύειν εὐμενείας τὸν περιούσιον καὶ ἡγαπημένον λαόν ». Δὲ γράφει λοιπὸν ἱστορία. Δὲ μᾶς διηγίεται τὸ πῶς γίνανε τὰ πράματα. Ἀπὸ τὴν ἄλωση, τὸ εἶδαμε, θυμᾶται ὅ,τι μορεῖ νὰ βοηθήσει μονάχα τὸ σκοπὸ του. Καὶ σκοπὸς του εἶναι νὰ δείξει στοὺς χριστιανούς, ὥσπου μορεῖ νὰ φτάσει τοῦ Θεοῦ ἡ ὀργή, ὅταν αὐτοὶ δὲν κάνουνε τὸ θέλημά του.

Ὁ Μυστικὸς δηλαδὴ ἐδῶ μιλάει σὰν ἱεράρχης κι ὄχι σὰν ἱστορικὸς. Κι ἀκόμα σὰν ἄνθρωπος, ποῦ ἡ καρδιά του πληγωμένη βαριά ἀπ' τῆς Θεσσαλονίκης τὸ σκληρὸ κούρσεμα, νοιώθει τὴν πληγὴ τῆς ὀμῆ καὶ σπαράζει. Κι ἐνῶ ἀπ' τὴ μιὰ μεριά μιλώντας μπροστὰ στὸν « ἡγαπημένον του λαόν » ξεχνῆνει λίγην ἀπ' τὴν πίκρα, ποῦ σταλάζει μέσα του, ἀπ' τὴν ἄλλη διαλαλεῖ τις βουλὲς τοῦ Ὑψίστου. Ἔτσι ἐνῶ παρηγορεῖ τῆς Θεσσαλονίκης τοὺς πονεμένους χριστιανούς, σύγκαιρα θυμίζει καὶ στοὺς χριστιανούς τῆς Πόλης πὼς ὅλα τὰ κακὰ στὸν ἄνθρωπο ἡ ἁμαρτία τὰ φέρνει.

Γι αὐτὸ καὶ δὲ φαίνεται νάχει δίκιο ὁ Κρουμβάχερ, ὅταν λέει πὼς ὁ Μυστικὸς τὴν Ὀμιλία του αὐτὴ τὴν « ἀπέτεινε πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Βυζαντίου μετὰ τὴν διὰ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ἰωάννου Καμενιάτου γνωστὴν γενομένην καταστροφὴν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ Λέοντος τοῦ Τριπολίτου ἐν ἔτει 904 ».²⁾ Ἄλλοίμονο, ἂν ἓνας Πατριάρχης περιέμενε νὰ μάθει μιὰ τόσο σπαραχτικὴ συμφορὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἀπ' τὸν Καμενιάτη, ποῦ γράφει τόσο ἀργά! Τί πειράζει, ἂν στὸ χειρόγραφο βρισκεται ὕστερ' ἀπ' τὴν ἱστορία τοῦ Καμενιάτη; Αὐτὸ δείχνει μονάχα πὼς ὁ ἀντιγραφέας ἤθελε νάχει πρόχειρα ὅλα τὰ κείμενα — τὰ σπουδαιότερα — ποῦ ἱστοροῦνε γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, γιὰ τὴν Ὀμιλία τοῦ Μυστικοῦ ἀκολουθεῖ στὸ χειρόγραφο ἢ διήγησι τοῦ Ἰωάννου Ἀναγνώστη γιὰ τὴν ἄλωση τῆς Θεσσαλονίκης, ποῦ κάμανε οἱ Τοῦρκοι στὰ 1430, μιὰ συλλογὴ, ποῦ ἐμεῖς τὴ στερούμαστε ἀκόμα.

Πρέπει λοιπὸν νὰ πιστέψουμε πὼς ὁ Μυστικὸς μίλησε μόλις ἔφτασε στὴν Πόλη ἢ θλιβερῆ εἶδησι. Αὐτὸ ἄλλωστε θάτανε καὶ τὸ πιὸ φυσικόν. Γι αὐτὸ καὶ κάθε προσπάθεια νὰ συσχετίσουμε τὰ δυὸ κείμενα εἶναι μάταιη. Κοινὰ σημεῖα μορεῖ βέβαια νὰ βρεῖ κανεὶς ἀνάμεσά τους, ὅμως αὐτὸ δὲ σημαίνει πὼς γράφοντας ὁ ἓνας εἶχε στὸ νοῦ του τὸν ἄλλο. Κάτι τέτοιες συμφορὲς εἶναι τόσο κοινές, ποῦ θαροεῖς κι ἡ μιὰ ἀντιγράφει τὴν ἄλλη.

1. Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἐν Ἀθήναις 1932, τόμ. 4β, σελ. 237.

2. Κ. ΚΡΟΥΜΒΑΧΕΡ, καθὼς καὶ πιὸ πάνω, τόμ. Β', σελ. 103.

5. **Σημασία.** Τῆς Ὀμιλίας ἡ ἀξία δλοφάνερη πιά. Δείχνει κι αὐτὴ ἀπὸ μιὰν ἄποψη τὴν ἐντύπωση, πὸν ἔκαμε ἡ ἄλωση τῆς Θεσσαλονίκης καὶ στὴν ἄλλη χριστιανοσύνη. Καὶ τὸ πρᾶμα δὲν εἶναι μικρό, ὅταν κιόλας ἀπ' τοῦ Πατριάρχη τὸ στόμα σὲ μιὰν ἐπίσημην ὥρα ἔρχεται νὰ πάρει τὴν ἐξήγησή τῆς σ' ὅλων τῶν χριστιανῶν τὴ συνείδηση μιὰ τέτοια κοσμοχλασιά φρικτὴ.

Τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς ἀπέραντης τί κάνανε οἱ στρατοὶ κι οἱ στόλοι τὸν καιρό, πὸν κάποιοι κουρσάροι — ὅσοι κι ἂν ἦτανε αὐτοὶ — ἀφοῦ ρημάζονε τοῦ Αἰγαίου τὰ νησιά, ἔρχονται ὕστερα καὶ στὴ δευτέρη πόλη τῆς Αὐτοκρατορίας, στὴν πλούσια καὶ ξακουσμένη Θεσσαλονίκη, τὴν παίρνουνε καὶ τὴ ρημάζουνε κι αὐτή; Ρώτημα σκληρὸ στοῦ καθενὸς ἀνίδεου τὴν ψυχὴ, ὅμως ἀκόμα σκληρότερο στὴν ψυχὴ τῶν χριστιανῶν, πὸν ζοῦνε σὲ πολιτεῖες μικρότερες ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη καὶ μὲ κάστρα πιὸ ἀδύνατα ἀπ' τὰ δικά τῆς, μὰ καὶ στὴν ἴδια τὴν Πόλη. Χρόνια τώρα τῆς Κρήτης οἱ κουρσάροι πατοῦνε καὶ κουρσεύουνε τῶν νησιῶν καὶ τῆς στεριάς τὰ χωριά καὶ τὶς πολιτεῖες κι ὅμως δὲ βρέθηκε κανένας, πὸν νὰ τοὺς ξεπατώσει.

« Λίγες ὥρες φτάνανε πολλὲς φορὲς στοὺς ξακουστοὺς αὐτοὺς κουρσάρους, πὸν εἶχανε σβελτάδα, τόλμη κι εὐκολίαν ἀσύγκριτη στὴ δράση τους, γιὰ νὰ κάμουν ἐρείπια μὲ καπνοὺς μονάχα μιὰ πλούσια βυζαντινὴ πολιτεία. Μάταια τ' ἀποσπάσματα τοῦ στόλου τῆς Αὐτοκρατορίας πλέανε ἀδιάκοπα δλοῦθε στὸ Ἀρχιπέλαγο ἢ στὰ Δωδεκάνησα, ὅπως τὰ ὠνομάζανε οἱ Βυζαντινοί. Πάντα φτάνανε πολὺ ἀργὰ γιὰ νὰ βρεθοῦνε μπροστὰ σὲ καμμιάν ἄλλη καινούργια κι ἀγιάτρευτη καταστροφή. Ἡ πολιτεία ἦτανε ἔρημη καὶ καμμένη. Ὁ ὄχτρος εἶχε γίνει ἄφαντος. Στὴ θάλασσα οὔτε ἕχνος πανιοῦ ἔβρισκε κανεὶς. Κι ὡστόσο ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες τοῦ Χάντακα¹⁾ ἡ ἀγορὰ πλημμύριζε ἀπὸ πλιάτσικα. Τὸ λιμάνι του δὲ χωροῦσε τὶς φελοῦκες τῶν Σαρακηνῶν καὶ τὰ καραβάκια, πὸν εἶχαν ἔρθει ἀπ' τὴν Ἀφρικὴ γιομαῖτα ἀνθρωποέμπορους ἀπ' τὴ Συρία κι ἀπ' τὴν Αἴγυπτο. Καὶ στὴ μεγάλη του ἀγορὰ, ὅξω ἀπ' τὰ κάστρα, ἀτέλειωτες ἦτανε οἱ σειρὲς ἀπὸ παληκάρια, κοπέλλες καὶ παιδιὰ κάθε ἡλικίας, πὸν εἶχανε πάρει σκλάβους, γιὰ τὴν τοὺς γέροντες καὶ τοὺς ἀνίκανους τοὺς εἶχανε σκοτώσει πρὶν. «Ὅλοι τοῦτοι λοιπὸν γυμνοὶ καὶ κατατσακισμένοι ἀπ' τὴν ἀπελπισιὰ κι ἀπ' τὶς ἀβάσταχτες ταλαιπώριες — εἶχανε μείνει μέρες μέσα στ' ἀκάθαρτα καράβια — καρτερούσανε μ' ἀγωνία πότε νὰ τελειώσει πιά ἡ μοιρασιά γιὰ νὰ τοὺς πάρουνε ἀπὸ δῶ τὰ καινούργια τους ἀφεντικὰ καὶ δεμένους νὰ τοὺς πᾶνε πέρα στὶς μακρινὲς χῶρες τῶν Μουσουλμάνων, στοὺς ὄχτους τῆς Βασόρας ἢ στοὺς καταρράχτες τοῦ Νείλου, μέσα στὶς φλογισμένες ἐρημιὲς τῆς Χειτζάζας ἢ πᾶνον στὰ μακρινὰ ἀκρογιάλια τῆς Ἀνταλουσίας». ²⁾

1. Χάνταξ εἶναι τὸ σημερινὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης.

2. G. Schlumberger, Nicéphore Phocas, Paris 1923, σελ. 26-27.

Τέτοια εἶναι καὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἡ συμφορὰ κι ἡ μοῖρα τῶν κατοίκων τῆς, ὅταν τὴν παίρνουνε οἱ Σαρακηνοὶ κουρσάροι τῆς Κρήτης στὶς 31 Ἰουλίου τοῦ 904. ¹⁾

Οἱ λεπτομέρειες ἀνώφελες. Φτάνει πὼς ἡ εἶδηση ἤρθε κιόλας στὴν Πόλη. Πῶς τὴν ἐξηγεῖ λοιπὸν ὁ Πατριάρχης; Τί λέει;

6. Κεῖμενο

(Χειρόγραφο Βατικανικὸ Ἑλλ. 172, φ. 91-96.)

† Νικολάου Πατριάρχου Ὁμιλία εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης, ρηθελῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μετὰ τὴν Εἴσοδον.

Μικρῷ πρότερον ὑμῖν εἶπον, ἀγαπητοί, αἴτιον τοῦ μὴ τῆς θείας ἀπολαύειν εὐμενείας τὸν περιούσιον καὶ ἡγαπημένον λαόν, τὰ ἐμὰ πταίσματα· οὕτω λέγω καὶ νῦν. Ἡ γὰρ ἐμὴ τεταπεινωμένη καὶ πρὸς τὸν Ὑψιστον μὴ ἀναβαίνειν οἷά τε οὕσα δέησις καταστρέφει μου τὴν ψυχὴν εἰς ἀνήνυτον. Οὕτω φρονῶ καὶ οὕτως ἔχω περὶ ἐμαντοῦ· πλὴν τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ὑμεῖς καὶ πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν κείσθαι ἀνάγκη· καὶ σκοπήσατε τὸ οἰκεῖον ἐπιμελῶς συνειδὸς καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἐν ὑμῖν, οἷον φέρει κατὰ γνώσιν, ὃ διίστησι τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος καὶ τὴν κραυγὴν ἡμῶν, ἐπειδὴν κράξομεν, εἰς ἀέρα ποιεῖ διαλύεσθαι. Σκο | πῶμεν δέ, εἰ <μὴ> διδόαμεν ἔλεγχον τῆς τοιαύτης συνειδήσεως, ὅποτε θεία ἐπὶ κεφαλῆς ὄραται νέμεσις καὶ ταύτην οὐχ οἰοί τε ἔσμεν παραιτήσασθαι, ὥσπερ τοὺς Χριστῷ ἀνατεθειμένους ἀκούομεν πρότερον, οἳ ἀληθῶς τῷ παναγίῳ ἐπικεκλημένοι ὀνόματι αὐτίκα τῇ δεήσει φιλανθρωπίας ἐτύγχανον. Ἀλλὰ γὰρ εἴ τι τοιοῦτον, ὃ καταισχύνει καὶ κακοὺς ἐλέγχει καὶ παροησίας οὐ μεταδίδωσι, μεταβαλλόμεθα, μεταδώμεθα τὴν προαίρεσιν καὶ σπουδάσωμεν μὴ κλήσει μόνον ἀνατεθεῖσθαι τῷ ὑπὲρ ἡμῶν

1. Ἐνας ἱστορικὸς κατατοπισμὸς, πὺν νὰ φωτίζει τὴ διάθρωση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας στὸ δέκατον αἰῶνα καὶ νὰ δίνει ἀπάντηση σὲ μερικὰ ἐρωτήματα, πὺν γεννιοῦνται τῶρα ἐδῶ, ἔχει τὴ θέση του στὸν Πρόλογο γιὰ τὸν Ἰωάννην Καμενιάτην κι ἐκεῖ θὰ τὸν εὔρει κανεὶς ἀργότερα.

Ἡ κυριώτερη Βιβλιογραφία. Ἰ. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝΟΣ, Πατριαρχὴ Βιβλιοθήκη, Ἀθήνησιν 1890, σελ. 99, ὑποσημείωση 2. — Κ. ΚΡΟΥΜΒΑΧΕΡ, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, Μετάφραση Γ. Σωτηριάδου, τόμ. Α' (Ἀθήνησιν 1997) σελ. 336-337 καὶ τόμ. Β' (Ἀθήνησιν 1900) σελ. 103-104. — J. GAY, Le patriarche Nicolas le Mystique et son rôle politique στὰ Mélanges τοῦ Ch Diehl, τόμ. 1, Paris 1930, σελ. 91-100. Δὲς ἀκόμα κι ὄσσην συμπληρώνει ὁ ΔΩΘΟΡΝΙΚ στὰ Byzantinoslavica, τόμ. Γ' (1931) σελ. 186.

7 οἷα χ)φο | δέησις χ)φο 11 κράξομεν χ)φο.

παρασχόντι τὸ αἷμα, πολὺ δὲ πρότερον τῇ τῶν πράξεων οἰκειότητι· τοιοῦτοι γὰρ οἱ πάλοι καὶ διὰ τοῦτο τῆς πρὸς αὐτὸν ἡξιοῦντο παρρησίας.

Οἷμοι, ὅτι πάντες ἡχρωμένοι γεγόναμεν καὶ ὡς ἐπιληψόμενοι παρὰ Θεοῦ καὶ « οὐκ ἔστιν οὐδείς, οὐ θαυμάζει τὸ πρόσωπον » οὐδ' ὅς ἐπὶ και-
φ. 92 ροῦ ταῖς περι | στάσεσιν εἰλημμέν(ος καὶ τῆς ἐκείνου) γνώμης ἅμα καὶ φιλαν-
θρώπου κινούμ(ενος) στήναι καὶ προσφθέγγασθαι ἱκανός : « εἰ μὲν ἀφείς αὐ-
τοῖς, ἄφες, εἰ δὲ μὴ, κἀμὲ ἐξάλειψον » καὶ τὴν θείαν ἀποστροφὴν εἰς οἰκτιρο-
μὸν διαλύσασθαι. Καὶ οὐπω ἐκεῖνο φημί, ὅτι « πάντες ἐσμὲν ἔνοχοι καὶ εἰ
μὴ ἐφ' ἡμᾶς ὁ θεὸς ὀφθαλμὸς ἐχρηστεύετο, πάντες ἂν ἀπωλώλειμεν ».

10 Πόθεν γὰρ αἱ προλαβοῦσαι τῆς γῆς ἀφοραῖα ; Πόθεν ὄμβρων ἐπικλύ-
σεις ἀήθεις καὶ τὸ πρᾶον καὶ ἴλαρόν ἀποθήμεναι τῆς ποιότητος ; Πόθεν νῦν
δυσσεβῆς ἔφοδος ἐξ Ἑσσυρίων σύμμεικτος καὶ Αἰγυπτίων ἀνθρωπέων, ἡ
γεννάδας αὐτούς, φεῦ, τῶν ἐμῶν κακῶν, καθ' ἡμῶν ἐκστρατεύσασα δείκνυσιν
ἀμαρτία παρειμένων καὶ μικροῦ καὶ αὐτῆς ἐρήμων δορᾶς, ὡς οἱ ἀκριβῶς
15 ἀπαγγέλλουσιν ἐκείνους εἰδότες ; Πόθεν ταῦτα καὶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτω περι-
φ. 92^ν στοιχίζομεθα τοῖς κακοῖς ; | Ἐφ' οὐκ (ὡς ἀσεβοῦν)τες ἐξ ἴσου παρὰ Θεοῦ
λελογίσμ(εθα καὶ) οὐκ ὅτι παρὰ φαύλων ἡμᾶς ἡγέται καὶ πρὸς τὴν χεῖρονα
μοῖραν ἀπέκρινε καὶ μεισημένοι ἀντὶ ἡγαπημένων γεγόναμεν ; Εἰ γὰρ τις ἦν
ἀπευδῆς θεράπων Θεοῦ, ἐφ' ᾧ θεραπευόμενος ἀναπέπαιτο, πάντως ἂν, ἐξ ἧς
20 εἶπον παρρησίας κινούμενος, ἀπέστρεψε (ἂν) τὰ δεινὰ τῆς [διὰ] τοῦ πταίσαν-
τος ἀναστελλομένης ὀργῆς τῇ ἀρετῇ τοῦ θεράποντος.

Νυνὶ δὲ ἐφ' ἡμᾶς ἐξεχύθη ἄκρατος ἡ ὀργὴ καὶ ὁ παρρησιαζόμενος ἢ
ἀναστέλλων οὐδείς. Ἐκενώθησαν πόλεις οἰκητόρων, ἄνδρες ἴσα βοσκήμασι
κατεσφάγησαν, γυναικες διασπώμεναι τῶν ὁμοζύγων βιαίως, ἐλεινὸν θέαμα,
25 τοῖς ἀσελγεστάτοις ἐνασχημονούμεναι πρόκεινται. Τίς δώσει τοῖς ἐμοῖς ὀφθαλ-
φ. 93 μοῖς δακρῶν πηγῆς καὶ κλαύσομαι ταῦτα τε καὶ τὰ τούτων ἔλεει | νότερα
πάθη ; Ἐβεβ(ηλώθησαν παρ)θένει, ἀφιερωμένοι (τῷ οὐρανίῳ νυ)μφῶν πρὸς
ὑβριν ἀπαχθ(εῖσαι), θυσιαστήρια τοῦ Θεοῦ τῇ τῶν ἀκαθάρτων ἐχράνθη
ἀκαθαρσία, μονάζοντες καὶ ἱερεῖς ξίφος καὶ δουλεία μερίζεται. Οἷμοι, τῶν
30 ἐμῶν κακῶν τὸ βαρύτερον, τὰ πολυάθλα τῶν ἀγίων λείψανα παίζεται τοῖς
βεβήλοις καὶ κατακίζεται καὶ μετὰ θάνατον δευτέρους ἄθλους ὑφίστανται.

Ποῦ μοι, Δημήτριε μάργυς, ἡ ἀήτητος συμμαχία ; Πῶς τὴν σὴν πόλιν
ὑπερεῖδες πορθουμένην ; Πῶς ὑπὸ σοὶ πολιοῦχῳ ἡ ἐχθροῖς ἄβυτος, ἀφ' οὗ
χρόνου ταύτην ἡλιος ἐθεάσατο, τοσοῦτων κακῶν εἰς πείραν ἐγένετο ; Πῶς τῆς
35 τῶν δυσσεβούντων ὀφρῶς ἡνέσχου κατορχουμέν(ν) τῆς ἱερᾶς προστασίας ;

3 ἡχρωμένοι χ)φο 12 Ἑσσυρίων, | σύμμεικτος χ)φο | ἡ χ)φο 14 ἀμαρτία χ)φο
16 ἀπαγγέλλουσιν χ)φο 17, ἡγεται χ)φο 22 μὲ τὴ λέξη νυνὶ ἀρχίζει τὸ κομμάτι, ποῦ πῆρε
ὁ Mai. | δὲ om Mai 27. ἐβεβ(ηλώθησαν παρ)θένει Mai 27 (τῷ οὐρανίῳ νυ)μφῶν Σακ-
κελίων, (οὐρανίῳ νυ)μφῶν, Mai, ⁸ ἀπαχθεῖσαι Mai, ἀπήχθησαν corr. Σακκελίων 33
πολιούχῳ χ)φο 35 κατορχουμένον Mai, κατορχουμένων Σακκελίων.

Πῶς ὑπέμεινας ταῦτα καὶ διακαρτέρησας; Ἡ πάντως ἂν εἶπες ἡμῖν, « εἶπερ ἄξιοι | <ἤμεν ἐλεημοσύνη>ς ». Ἀκούομεν δ' [ε] ὁμως <πάντα τὰ φαῦλα> ἐκ φ.93^τ τοῦ οἰκείου συνειδό(τος λαμ)βάνοντες τὴν ἀπόκρισιν.

Τίς οὖν ἡ ἀπόκρισις; Ὅτι πολλῇ κεκρατημένον λύπη τὸν Δεσπότην ὄρω τὸν κοινόν, ἐφ' οἷς τὸ δεσπόζειν ἡ ἁμαρτία λαμβάνει καὶ ἡ ἐλευθερία, ἦν 5
μεγάλους ἡμῖν ἐχαρίσατο πόνοις, σταυρῶ καὶ θανάτῳ καταπεφρόνηται, μᾶλλον ἐθελόντων ὑπὸ τὸν ἄτιμον ἐκείνης ὑποβεβλήσθαι ζυγόν ἢ τῆς δεδομένης ἀντιποιεῖσθαι τιμῆς, ὅτι ἐπὶ τούτοις αὐτὸν σφοδρότερον καθορῶν ὀδυνώμενον ἦ ὅτε συνεῖχον ὀδύνας, ἦν ἵκα τὰ πανάγια μέλη τὰς τρήσεις ὑπέμενον.

Κατηφείας εἰμι πλήρης καὶ τῆς δεσποτικῆς ὄλως ἐγενόμην ἀλγηδόνας 10
καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἐμῆς πορθουμένης ἠλόγησα πόλεως, οὐδ' ἐπεσιράφην πρὸς τὸ θρόσος τῶν δυομένων, οὐδ' ἀντισχόμην | τῶν οἰκείων τῆς σωτηρίας, οὐδ' φ. 94
ἀντέτεινα ὕβριν καὶ τῶν συνθεραπόν(των οὐδέν τι) διεγνώκειν, ἐπεὶ καὶ πολλά(κις τῷ ἐμῷ βα)σιλεῖ παρεστῶς καὶ τοῦτον θεώμενος ὀξείαις ἀλγιδόσι βαλλόμενον, εἰ καὶ παῖδες αὐτῷ θνήσκουν φίλτατοι κινδυνεύουσι, εἰ καὶ τῶν 15
κτημάτων τὰ τιμιώτερα πυρπολοῖτο, εἰ καὶ τινες ὕβρισται χεῖρας ἐπάγοιεν, τούτων οὐδενὸς ποιεῖται τὴν ἐπιστροφὴν, μόνης δὲ τῆς τοῦ βασιλέως γίνεται συνοχῆς καὶ ἐπὶ ταύτην ὄλως σπαράσσεται τὴν καρδίαν καὶ τῶν ἰδίως λυπούντων τὴν αἴσθησιν οὐ προσίεται.

Ταῦτα ἐγὼ ἐνηχοῦμαι, ταῦτα καὶ ὑμεῖς μὴ μόνον τῆς ἐμῆς γλώσσης, 20
ἀλλὰ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ἕκαστος ἐνηχείσθω. Ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ὁ πολλὰς μυριάσιν ἐθνῶν πολλάκις ἐπαρκέσας μόνος καὶ ἀντικαταστάς καὶ καταισχύνας καὶ τρεψάμενος καὶ τὴν οἰκείαν ἐστίαν περιοσώμενος | <ἐφρεθήσεται ἔσπερ> φ.94^τ
μένος τὴν δύναμιν <καὶ τοὺς αὐτοῦ οἰ>κειοτάτους ἀρρησάμενος <πάντη ο>ὐκ ἐπεδείξατο τὴν συνήθη <κοι>νωνίαν, ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ εἶπον, σφοδραῖς 25
ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Θεός, ὁ τῶν τοῦ πατρὸς ἑαυτὸν κενώσας κόλπων, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς καὶ συμφυεῖς ἐξ ἀφράστου ποιήσας ἀγάπης κεντεῖται καὶ δρυμεῖται ὀδύνας ὅτι τοσοῦτον ἀγαπήσας, οὐκ ἔχει ποθοῦντας, ὅτι τιμήσας ἀσυγκρίτως οὐ μόνον οὐχ ὄρα τιμώντας, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕβρίζειν παρ' οὐδέν ποιουμένους;

Καὶ μὴ τινι δόξει βαρὺ τὸ λεγόμενον· παντὸς γὰρ ἐστὶν ἀληθέστερον μᾶλλον. Ἡ γὰρ οὐχ ὕβρις, ὅταν τῶν νόμων τοῦ Δεσπότην καταφρονοῦντες τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας πειθώμεθα, καὶ πρὸς μὲν τὰ προστάγματα τούτου κωφεύωμεν, πρὸς δὲ τὰ ἐκείνης ἐτοιμοὶ πειθαρχεῖν εὐρισκώμεθα; Ἡ τί πράττομεν, ὅταν μισῶμεν, ὅταν φθονῶμεν, ὅταν συκο | φαντῶμεν καὶ ταῖς κε(ναῖς φ. 95

1 ὑπέμενες χ)φο 1 μετὰ τὴν λέξιν διακαρτέρησας τελειώνει τὸ κομμάτι, ποῦ πῆρε ὁ Μαί. 4 ἡ ἀπόκρισις χ)φο. 18 ἐπεὶ χ)φο.

ἐν)τροφῶμεν λοιδορίαις, ὅταν <τὸ συμπα>θὲς πρὸς τοὺς συμπαθείας ὠ<πλι-
 σ)μένους οὐ μόνον οὐκ ἐπιδεικνύμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ δάκρυον τούτων ἡδονὴν
 ἰδίαν καὶ ἀπορίαν ποιῶμεθα; Ταῦτα οὐχ ὑβρίζει, ταῦτα οὐ λυπεῖ, ταῦτα τὸν
 Δεσπότην οὐκ ὀδυνᾷ πλέον τῶν ποτε διαπεράντων αὐτὸν ἦλον; Ἐγὼ τοῦτο καὶ
 5 ὑπολαμβάνω καὶ πείθομαι. Εἰ γάρ τις νομοθέτης οἰκεῖον νόμον ἀθετούμε-
 νον ἐπιγνούς ὑβριν¹ ἐαυτοῦ τὸ πρᾶγμα ποιεῖται καὶ λύπην καὶ ἄλγος καίτοι
 οὐ πόνοις ἰδίους οὐδὲ πάθει οὐδ' ἄχρι τοῦ τί παθεῖν τὸν νόμον σπουδά-
 σας, ἀλλ' ἀπὸ δίφρον μόνον δικαίων, θειμιστέων, τί χρῆ λογίζεσθαι περὶ τοῦ
 καμιάτω τοσοῦτω καὶ πάθει τὸν νόμον ἡμῖν γεγραφότος; Καὶ παραλεί-
 φ.95^ν πω τὸ μέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Διὰ ταῦτα δοριάλωτος ἡ πόλις | <ἐγένετο καὶ> πανταχοῦ διεφοῖτα, δι<ἀ
 τοῦτο ἢ δ>υστυχῆς Θεσσαλονίκη ἔργον ὠ<μῆς χε>ιρὸς πολεμίας, διὰ τοῦτο τοῦ
 λαοῦ τὴν σφαγὴν, τῶν γενναίων τὴν ὑβριν, τῶν μοναζόντων καὶ ἱερέων τὴν
 ἀπώλειαν, τὴν βεβήλωσιν τῶν ἀγίων ὑπέμεινεν ὁ μάρτυς καὶ τὴν ἄμνηναν οὐκ
 15 ἐπεδείξατο. Διὰ ταῦτα καὶ τὰ λοιπὰ ἐκαρτέρησεν, ὅσα τοῖς εἰδόσι τραγωδεῖν
 πάθη διὰ παντὸς ἀπόχρη τοῦ βίου πρὸς τραγωδίαν.

Ἄλλ' ἀνανήψωμεν, ἀδελφοί, διαγρηγορήσωμεν· φύγωμεν τὴν δουλείαν
 τῆς ἁμαρτίας, δι' ἣν πάντα τὰ κακὰ εἰς τὸν κόσμον εἰσέλασαν· αὕτη πᾶσαν
 σάρκα κατέκλυσεν ὕδατι, ὅσον μόνον εἰς τὸ περιλειφθῆναι σπέρμα ζωῆς δι'
 20 ἀγαθότητα τοῦ πλάσαντος συγχωρήσασα· διὰ ταύτην πυρὸς ἐπίκλυσις τοὺς κα-
 τακριθέντας ἀνάλωσεν· αὕτη πόλεις αὐτάνδρους βυθῶ καὶ γῆς χάσμαι παρα-
 φ. 96 | δέδωκεν· αὕτη χερσὶ μι<αραῖς καὶ> κατὰ τῶν ἀσεβούντων χαρίζ<ομένη διὰ>
 τῆς ράβδου τῶν ἁμαρτωλῶν παιούσης οὐκ ἔῃ φθέγγεσθαι τὸν κλῆρον ἡμᾶς
 ποιησάμενον· ταύτην ὄλη δυνάμει καὶ ἀφ' ἡμῶν καὶ ἀπ' ἀλλήλων παρακα-
 25 λοῦντες, ἐκδυσωποῦντες, ἐλέγχοντες πόρρω ποιήσομεν, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς ἐλει-
 νοτέρᾳ τραγωδίᾳ τῶ μετέπειτα βίῳ γενώμεθα καὶ τὸν Δεσπότην ἐπὶ πλέον ὀρ-
 γιζόμενον ἴδωμεν, ἀλλὰ τῆς φίλης αὐτῶ χρησιμότητος ἀπολαύσωμεν καὶ νῦν
 καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΑΣ

4 διαπεράντων χ)φο, 11 δοριάλωτος χ)φο, 17 ἀλλὰ νήψωμεν χ)φο, 18 εἰσέλλασαν
 χ)φο, 20 ἐπίκλυσης χ)φο, 23 ραύδου χ)φο, 28 ὕστερ' ἀπ' τὸ ἀμήν βάξει ὁ ἴδιος ὁ γρα-
 φέας: † εὔχου καὶ τὸ γράψαντι.